

Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για την Αειφορία: Αγωγής Καταναλωτή

Αβδελλή Θεολογία

Εκπαιδευτικός – 5^ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου
MSc: Περιβαλλοντική και Αναπτυξιακή Εκπαίδευση (Environmental and
Development Education) South Bank University, London.
tavdelli@yahoo.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τη σχολική χρονιά 2007-2008 πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα Εκπαίδευσης για την Αειφορία, με τους 18 μαθητές της Β1' τάξης του 5^{ου} Δημοτικού σχολείου Κερατσινίου. Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Είμαστε μικροί όμως ξέρουμε από ψώνια!» και σκοπό είχε να βοηθήσει τους μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις και ικανότητες που αφορούν την υπεύθυνη καταναλωτική συμπεριφορά, την ισορροπημένη διατροφή και τη διαχείριση απορριμμάτων. Στο παρόν κείμενο αρχικά, γίνεται εννοιολογική αποσαφήνιση του όρου Εκπαίδευση για την Αειφορία και κατόπιν ακολουθεί η περιγραφή του προγράμματος. Σε αυτήν αναφέρονται οι αιτίες επιλογής του θέματος, ο σκοπός, οι στόχοι του προγράμματος και η αρχική αξιολόγηση για τη διερεύνηση των καταναλωτικών συνθηκών των μαθητών. Έπειτα, παρουσιάζονται συνοπτικά οι δραστηριότητες που εκτελέστηκαν και γίνεται αναφορά στην αξιολόγηση του προγράμματος. Τέλος, επισημαίνεται η σπουδαιότητα της συμβολής των γονέων για τη διεξαγωγή του προγράμματος και άλλα θέματα τα οποία θα μπορούσαν να είχαν ενταχθεί στους στόχους του.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: εκπαίδευση για την αειφορία, αγωγή καταναλωτή, υγιεινή διατροφή, διαχείριση απορριμμάτων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία γίνονται εύκολος στόχος για τη διαμόρφωση ανεξέλεγκτων καταναλωτικών συμπεριφορών. Ταυτόχρονα, είναι σε θέση να επηρεάζουν τις καταναλωτικές επιλογές των οικογενειών τους οι οποίες με τη σειρά τους επιδρούν στην περιβαλλοντική, στην οικονομική και στην κοινωνική ποιότητα ζωής. Τη διαδικασία ανάπτυξης μη κριτικά σκεπτόμενων πολιτών και καταναλωτών προσπαθεί να αποτρέψει η Εκπαίδευση για την Αειφορία. Ένας από τους στόχους της είναι να εξοπλίσει τους μελλοντικούς πολίτες με αρχές, αξίες, γνώσεις και ικανότητες, ώστε να εξετάζουν κριτικά τις συνήθειες και τις συμπεριφορές τους και να αναθεωρούν, όσο είναι δυνατόν, αυτές που εμποδίζουν την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική αειφορία του πλανήτη.

Με τον όρο «Εκπαίδευση για την Αειφορία» εννοούμε την ενσωμάτωση διαδικασιών διδασκαλίας και μάθησης στα εκπαιδευτικά δρώμενα που βοηθούν τους ανθρώπους και τις κοινωνίες τους:

- Να εξετάζουν κριτικά την τεχνολογία, την οικονομία, τα συστήματα παραγωγής, τα πολιτισμικά πρότυπα, τους νόμους, τις πολιτικές και τις ιδεολογίες που χρησιμοποιούν για να δώσουν νόημα στη ζωή τους.

- Να εντοπίζουν την εύθραυστη ισορροπία και την αλληλεξάρτηση των συστημάτων που στηρίζουν τη ζωή στο πλανήτη.
- Να αναπτύσσουν αξίες, γνώσεις, ικανότητες και συμπεριφορές ώστε:
 1. να αξιολογούν να σέβονται και να διατηρούν επιτεύγματα περασμένων γενεών,
 2. να συνειδητοποιούν τις συνέπειες των καθημερινών συνηθειών, αποφάσεων και επιλογών τους για το παρόν και το μέλλον του πλανήτη γη,
 3. να συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες γνωρίζοντας τις υποχρεώσεις τους και τα δικαιώματά τους,
 4. να δημιουργούν και να υιοθετούν εναλλακτικά πρότυπα συμπεριφοράς ικανά να στηρίζουν την πορεία των σύγχρονων κοινωνιών στο αειφόρο μέλλον (Huckle, 2005, Combes, 2005, Cough.2005).

Οι παραπάνω αρχές βοήθησαν στη δημιουργία του σκοπού, των στόχων, το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και την αξιολόγηση του προγράμματος που περιγράφεται στη συνέχεια.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα Αγωγής Καταναλωτή, «Είμαστε μικροί όμως ξέρουμε από ψώνια» απευθυνόταν στους 18 μαθητές της Β1' τάξης του 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου Κερασινίου. Η διάρκειά του κάλυψε το χρονικό διάστημα από το Νοέμβριο του 2007 έως τον Ιούνιο του 2008. Αφορμή για το θέμα έδωσαν οι ανθυγιεινές διατροφικές συνήθειες των παιδιών στην ώρα του διαλείμματος. Επίσης, υποστηρικτικός παράγοντας για την επιλογή του θέματος στάθηκαν ορισμένες ενότητες του μαθήματος της «Γλώσσας» οι οποίες μπορούσαν να ενσωματωθούν στις δραστηριότητες του προγράμματος.

Σκοπός του προγράμματος

Με τη διεξαγωγή του προγράμματος σκοπεύαμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να εξελιχθούν σε ενημερωμένους, συνειδητούς και κριτικά σκεπτόμενους καταναλωτές.

Στόχοι του προγράμματος

- Να αναγνωρίζουν αρχές υγιεινής διατροφής και να τις συνδέουν με καταναλωτικές πρακτικές.
- Να υιοθετούν πρακτικές υγιεινής διατροφής στο σχολικό κολατσιό.
- Να κατανοούν την ανάγκη μείωσης και σωστής διαχείρισης απορριμμάτων.
- Να εφαρμόζουν πρακτικές μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης συσκευασιών και χαρτιού στο σχολείο.
- Να κατανοούν το ρόλο της διαφήμισης προϊόντων.
- Να αναγνωρίζουν το είδος των πληροφοριών που αναγράφονται στις συσκευασίες.
- Να υποστηρίζουν τις καταναλωτικές επιλογές τους με εμπειριστατωμένα επιχειρήματα.
- Να γράφουν συνταγές, καταλόγους και να κατασκευάζουν επιτραπέζια παιχνίδια.
- Να διαβάζουν απλούς στατιστικούς πίνακες και να καταλήγουν σε συμπεράσματα.
- Να εξασκηθούν στους νοερούς υπολογισμούς ώστε να γνωρίζουν τα ρέστα μιας συναλλαγής.

Αρχική αξιολόγηση

Η ενότητα 4 της Γλώσσας «Ετοιμασίες για το ταξίδι» βοήθησε στην έναρξη του προγράμματος. Με αφορμή την κατασκευή καταλόγου αγορών διεξήχθη συζήτηση με σκοπό να κατανοηθούν οι αγοραστικές/καταναλωτικές συνήθειες των μαθητών.

Οι ερωτήσεις που αναπτύχθηκαν κατά τη συζήτηση ήταν:

- ο Πηγαίνετε για ψώνια με τους γονείς σας ή μόνοι σας;
- ο Κάνετε κατάλογο όταν πάτε για ψώνια;
- ο Αγοράζετε προϊόντα μόνοι σας και από ποια καταστήματα;
- ο Πώς επιλέγετε τα προϊόντα που αγοράζετε;
- ο Διαβάζετε τη συσκευασία του προϊόντος;
- ο Τι κάνετε τη συσκευασία όταν τελειώσει το προϊόν;

Τα παιδιά μας πληροφόρησαν ότι πάνε για ψώνια με τη μητέρα ή τον πατέρα τους στο Σούπερ Μάρκετ. Αρκετά από αυτά έπαιρναν λίστα μαζί τους. Μερικά από τα παιδιά δεν ψώνιζαν ποτέ μόνα τους, ενώ αρκετά αγόραζαν συνήθως λιχουδιές (τσίγλες, σοκολάτες, κλπ) χωρίς τη συνοδεία ενήλικα από το περίπτερο ή το ψιλικατζίδικο της γειτονιάς. Διάλεγαν το προϊόν τους κυρίως από το εάν προσέφερε δώρο ή από το εάν τους ήταν γνωστό μέσω των διαφημίσεων. Το σύνολο των μαθητών δεν διάβαζαν τις πληροφορίες των συσκευασιών αλλά τους άρεσαν εκείνες με τα πολλά χρώματα και τους γνωστούς παιδικούς ήρωες. Τις συσκευασίες των προϊόντων τις πέταγαν στα σκουπίδια.

Οι απαντήσεις των παιδιών μας καθοδήγησαν για την επιλογή και το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων του προγράμματος.

Περιγραφή Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων

1^η Ενότητα: Στόχοι: 1. Γνωριμία με τις συσκευασίες και τις πληροφορίες που αναγράφουν. 2. Εξοικείωση με τη διαχείριση απορριμμάτων.

Η ενότητα 5 της Γλώσσας «Πάμε για ψώνια» έδωσε την ευκαιρία στους μαθητές να γνωρίσουν τις συσκευασίες των προϊόντων. Τα παιδιά έφεραν στην τάξη από το σπίτι τους συσκευασίες αγαπημένων τους τροφίμων. Με τη μέθοδο της παρατήρησης εντοπίσαμε και εξηγήσαμε το λόγο ύπαρξης πληροφοριών όπως: το όνομα της εταιρείας και το όνομα του προϊόντος, την ημερομηνία παραγωγής και λήξης του προϊόντος, το βάρος, την τιμή, το barcode, και τα σήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση της συσκευασίας.

Επικεντρωθήκαμε στα σήματα της ανακύκλωσης και συζητήσαμε την αιτία ύπαρξης τους πάνω στη συσκευασία. Αρκετά από τα παιδιά γνώριζαν τον όρο «ανακύκλωση», ωστόσο, το σύνολο των παιδιών παραδέχθηκε ότι στο σπίτι δεν διαχωρίζουν τις συσκευασίες και δεν τις στέλνουν για ανακύκλωση.

Στις επόμενες μέρες διαβάσαμε και συζητήσαμε τα παραμύθια «Σβίν η μεγάλη περιπέτεια και οι οχτώ βαρονέτοι», «Ο κύριος Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια» και «Μια νύχτα στη χωματερή». Τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να δανειστούν τα παραμύθια για ανάγνωση στο σπίτι.

Σε επόμενη δραστηριότητα τα παιδιά παρακολούθησαν παρουσίαση Power Point σχετική με τα προβλήματα που δημιουργούνται στη φύση και τον άνθρωπο από τον

όγκο των απορριμμάτων λόγω της κατανάλωσης συσκευασιών. Επίσης, ενημερώθηκαν για τις έννοιες της μείωσης, της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης. Συζητήσαμε για τους τρόπους που μειώνουν τα απορρίμματα και για τους τρόπους που βοηθούν αντικείμενα που μας φαίνονται άχρηστα να επαναχρησιμοποιηθούν. Κατόπιν, άγγιξαν και είδαν αντικείμενα που κατασκευάστηκαν από ανακυκλωμένα υλικά. Ύστερα, έπαιξαν παιχνίδι για να εξοικειωθούν με το διαχωρισμό των υλικών που ανακυκλώνονται. Στο τέλος, ανακηρύχθηκαν σε πράσινους ιππότες και γαλάζιες πριγκίπισσες γιατί δήλωσαν την επιθυμία τους να εφαρμόσουν την πρακτική της ανακύκλωσης συσκευασιών στο σχολείο και να μειώσουν τη σπατάλη του χαρτιού.

2^η ενότητα Στόχοι: 1. Να γνωρίσουν τις αρχές της υγιεινής διατροφής. 2. Να εφαρμόσουν τις αρχές υγιεινής διατροφής στο σχολικό κολατσιό τους. 3. Να διαβάσουν και να εξαγάγουν συμπεράσματα από απλό στατιστικό πίνακα.

Χωρίσαμε τις συσκευασίες τροφίμων που είχαμε στην τάξη από την προηγούμενη δραστηριότητα σε τρόφιμα που ωφελούν ή βλάπτουν τον ανθρώπινο οργανισμό. Από την δραστηριότητα φάνηκε ότι τα παιδιά ήταν πολύ καλά ενημερωμένα για την χρησιμότητα των τροφών αφού ήδη γνώριζαν ότι το γάλα βοηθά στη δημιουργία γερών οστών, ότι οι καραμέλες χαλάνε τα δόντια κ.λπ. Χτίζοντας στις προϋπάρχουσες γνώσεις προσπαθήσαμε να τις συστηματοποιήσουμε και να εισάγουμε τα παιδιά στις ομάδες των τροφών. Μέσα από συζήτηση τα παιδιά καθοδηγήθηκαν να αντιληφθούν ότι για τη καλή υγεία είναι απαραίτητο η διατροφή να περιλαμβάνει όλες τις ομάδες των τροφών. Κατόπιν σε χαρτόνι με σχεδιασμένο στατιστικό πίνακα διεξαγάγαμε την έρευνα του πρωινού. Τα παιδιά ενημέρωσαν την τάξη τι τρώνε πριν προσέλθουν στο σχολείο και σημείωναν κάθε τροφή τους στην ανάλογη στήλη του πίνακα. Στο τέλος της διαδικασίας όλοι μαζί συζητήσαμε αν το σύνολο της τάξης έχει ισορροπημένο πρωινό παρατηρώντας στις στήλες του πίνακα την ποσότητα και το είδος των τροφών που καταναλώνονται.

Στις επόμενες ημέρες τα παιδιά για την εμπέδωση των ομάδων τροφών έμαθαν το παιχνίδι του τροχού της διατροφής και γνώρισαν την πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής. Επίσης έκαναν ατομική εβδομαδιαία έρευνα στο σπίτι για τις τροφές που καταναλώναν στα γεύματα. Κάθε παιδί έφερε τα αποτελέσματα της έρευνας του στο τέλος της εβδομάδας και ανακοίνωσε τα συμπεράσματά του για τη διατροφή που ακολουθούσε. Συγκεκριμένα, ενημέρωσε προφορικά την τάξη αν η διατροφή του περιείχε όλες τις ομάδες τροφών, αν κάποιες από τις ομάδες καταναλώνονταν περισσότερο από τις άλλες και αν έπρεπε να αλλάξει κάτι στη διατροφή του για να είναι ισορροπημένη. Στο τέλος ζωγράφισαν μηνύματα στις μητέρες τους για το κολατσιό που επιθυμούν να έχουν στο σχολείο.

3^η ενότητα: Στόχοι: 1. Η κατανόηση του ρόλου της διαφήμισης. 2. Γνωριμία με παράγοντες υπεύθυνων καταναλωτικών επιλογών.

Με σκοπό να θίξουμε το θέμα της διαφήμισης αναρτήθηκαν στη τάξη έντυπες διαφημίσεις που αφορούσαν γλυκές ή αλμυρές λιχουδιές και αναπτύξαμε συζήτηση για το λόγο ύπαρξης των διαφημίσεων. Από αυτή διαπιστώθηκε ότι το σύνολο των παιδιών γνώριζαν το σκοπό που υπηρετεί. Συγκεκριμένα, υποστήριξαν ότι η διαφήμιση επιδιώκει να μας ενημερώνει για τα προϊόντα που υπάρχουν στο εμπόριο με σκοπό να τα αγοράζουμε. Εντύπωση μας προκάλεσε το γεγονός ότι αρκετά από τα

παιδιά είχαν επιφυλακτική στάση απέναντί της. Αυτά τόνισαν πως οι διαφημίσεις δεν λένε πάντα την αλήθεια. Κατέληξαν σε αυτό το συμπέρασμα από παλιότερες εμπειρίες τους με διαφημίσεις παιχνιδιών και γλυκών υποστηρίζοντας ότι συχνά δείχνουν τα προϊόντα μεγαλύτερα και πολλές φορές ομορφότερα απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα. Χρησιμοποιώντας αυτή τη δήλωση προσπαθήσαμε να εξετάσουμε κριτικά τις αναρτημένες διαφημίσεις στην τάξη. Τα παιδιά καθοδηγήθηκαν ώστε να εντοπίσουν τα στοιχεία που οι διαφημίσεις χρησιμοποιούν για να ωθήσουν τους καταναλωτές να τις προσέξουμε και να τους πείσουν για το προϊόν τους (χρώματα, γραμματοσειρές, μηνύματα, εικόνες κ.λπ).

Σε επόμενη μέρα παρουσιάστηκαν συσκευασίες γλυκών και αλμυρών (σοκολάτες, κρουασάν, γαριδάκια, πατατάκια μπισκότα, κλπ) τροφών που προτιμούσαν τα παιδιά και συζητήσαμε τις διαφημίσεις που τα προωθούσαν. Εστίασαμε στο χαρακτηρισμό τους, αν υπήρχε στη διαφήμιση, ως υγιεινής ή ανθυγιεινής τροφής. Κατόπιν εντοπίσαμε τα συστατικά παρασκευής τους στη συσκευασία και μας δόθηκε η ευκαιρία να ενημερωθούμε και να συζητήσουμε για τα συντηρητικά, και τις χρωστικές ουσίες. Στο τέλος τα παιδιά επιχειρηματολόγησαν προφορικά για το χαρακτηρισμό της αγαπημένης τους λιχουδιάς ως υγιεινής ή ανθυγιεινής σύμφωνα με τα συστατικά του προϊόντος.

Σε άλλη δραστηριότητα, τα παιδιά χωρισμένα σε ομάδες συγκρίναν την τιμή, το βάρος, τα συστατικά, τη συσκευασία και τη γεύση, ομοειδών γλυκών ή αλμυρών τροφών καταγράφοντας τις παρατηρήσεις τους. Έπειτα επιχειρηματολόγησαν για το προϊόν που θεωρούν ωφελιμότερο στην υγεία τους σε σχέση με τα συστατικά του, φιλικότερο προς το περιβάλλον σε σχέση με τη συσκευασία του και οικονομικά συμφερότερο σε σχέση με το βάρος του και την τιμή του. Στόχος της δραστηριότητας τα παιδιά να κατανοήσουν ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν μια καταναλωτική επιλογή πρέπει να είναι πολλοί και διαφορετικοί και όχι απλά η διαφήμιση του προϊόντος.

4^η ενότητα: Στόχοι: 1. Δημιουργία λίστας αγορών. 2. Εφαρμογή και επιχειρηματολογία υπεύθυνων καταναλωτικών συμπεριφορών. 3. Εξάσκηση σε νοερούς υπολογισμούς. 4. Αξιολόγηση των ικανοτήτων που απέκτησαν οι μαθητές.

Με σκοπό τα παιδιά να θέσουν σε εφαρμογή όλα όσα είχαν μάθει στην τάξη αποφασίσαμε να φτιάξουμε μόνοι μας για μια μέρα το κολατσιό μας στο σχολείο χρησιμοποιώντας χρήματα που μας είχαν περισσέψει από σχολικές εκδρομές και εκπαιδευτικούς περιπάτους. Καταρχάς, δημιουργήσαμε μια λίστα αγορών με τροφές που θα μας παρείχαν ένα ισορροπημένο κολατσιό. Προσέξαμε ώστε η λίστα να ήταν ακριβής ώστε να αγοράσουμε τα προϊόντα που χρειαζόμασταν χωρίς σπατάλες έτσι ώστε να μην περισσέψουν τρόφιμα. Τέλος, με παιχνίδι ρόλων τα παιδιά εξασκήθηκαν στους νοερούς υπολογισμούς ώστε να βρίσκουν με σχετική ευκολία τα ρέστα μιας συναλλαγής.

Την επόμενη μέρα χωρίστηκαν σε ζευγάρια και ανέλαβαν την αγορά συγκεκριμένων αγαθών. Πριν ξεκινήσουμε επαναλάβαμε τις παραμέτρους που πρέπει να ελέγχει ένας υπεύθυνος καταναλωτής (διατροφική αξία, περιβαλλοντική επιβάρυνση, οικονομία). Κάθε ζευγάρι πήρε ένα μέρος του χρηματικού ποσού και όλοι μαζί επισκεφθήκαμε το Σούπερ Μάρκετ της γειτονιάς του σχολείου. Εκεί επέλεξαν, ζύγισαν και πλήρωσαν τα προϊόντα χωρίς βοήθεια. Στην τάξη κάθε ζευγάρι

παρουσίασε τα προϊόντα του και μας πληροφόρησε για το σκεπτικό των επιλογών του, για το κόστος των προϊόντων και για τα ρέστα που επέστρεψε στο ταμείο της τάξης. Κατόπιν τα παιδιά ανέλαβαν δραστηριότητες για να ετοιμασθεί και να καταναλωθεί το κολατσιό.

Με αυτή τη δραστηριότητα μπορέσαμε να αξιολογήσουμε τις ικανότητες υπεύθυνης καταναλωτικής συμπεριφοράς που κατέκτησαν τα παιδιά κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

5^η ενότητα: Στόχος: 1. Κατασκευή συνταγής 2. Κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού, 3. Αξιολόγηση των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές.

Η ενότητα 21 της Γλώσσας «Χρήσιμες οδηγίες» μας έδωσε τη δυνατότητα να φτιάξουμε ένα έντυπο με υγιεινές «Φρουτοσυνταγές». Αυτό διακινήθηκε στο σχολείο με σκοπό να διαδώσουμε υγιεινές και εύκολες συνταγές στους άλλους μαθητές της σχολικής κοινότητας.

Στην ενότητα 22 «Πώς γίνεται; Πώς παίζεται;» κατασκευάσαμε επιτραπέζια παιχνίδια με σκοπό να αξιολογήσουμε τις γνώσεις που κατέκτησαν τα παιδιά κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Ακολουθώντας τη μέθοδο του καταγιγισμού ιδεών τα παιδιά έλεγαν λέξεις που αφορούσαν την κατανάλωση και τη διαχείριση απορριμμάτων, (π.χ χάρτινη συσκευασία, συστατικά κλπ) αυτές καταγράφονταν στον πίνακα. Κατόπιν, κάθε παιδί έγραφε μια θετική και μια αρνητική ενέργεια που σχετιζόταν με κάποια ή κάποιες από τις λέξεις (π.χ. επιλέγω μπισκότα σε χάρτινη συσκευασία ή δεν διαβάζω τα συστατικά των προϊόντων). Έπειτα, αυτές οι προτάσεις μετατρέπονταν σε εντολές παιχνιδιού (π.χ. ξέχασες να διαβάσεις τα συστατικά του προϊόντος που αγόρασες χάνεις ένα γύρω κλπ). Ύστερα, τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες και συνεργάστηκαν για να δημιουργήσουν επιτραπέζιο παιχνίδι που θα περιείχε τις εντολές που είχαν δημιουργηθεί. Την εργασία τους στήριξε καθοδηγητικό έντυπο που βοηθούσε τα μέλη κάθε ομάδας να συμφωνήσουν το όνομά του παιχνιδιού, τον αριθμό και την ηλικία των πιθανών παικτών τη μορφή των πιονιών, τους κανόνες, και το σχεδιασμό του ταμπλό.

Αξιολόγηση του προγράμματος

Εκτός από την αξιολόγηση των γνώσεων και ικανοτήτων που κατέκτησαν τα παιδιά από το πρόγραμμα ήταν σημαντικό να διαπιστωθεί αν υπήρχαν αλλαγές στις καθημερινές καταναλωτικές τους συμπεριφορές στο σχολείο. Έτσι παρακολουθήσαμε τακτικά τις ενέργειές τους στην τάξη και κυρίως στο διάλειμμα. Με την παρατήρηση διαπιστώθηκε ότι μειώθηκε η σπατάλη του χαρτιού στα τετράδια και ότι όλα τα παιδιά συμμετείχαν στην ανακύκλωση συσκευασιών και χαρτιού. Τις φορές που η δύναμη της συνήθειας ή η βιασύνη κάποιου παιδιού το έκανε απρόσεκτο πετώντας τη συσκευασία του στο καλάθι των αγρήστων το επανέφερε στην υπεύθυνη περιβαλλοντικά πρακτική η φωνή των συμμαθητών του. Ταυτόχρονα, τα σχόλια των γονέων κατά τις συναντήσεις μας, μάς βοηθούσαν να καταλάβουμε ότι συχνά οι πρακτικές που ακολουθούσαμε στο σχολείο εφαρμόζονταν και στο σπίτι.

Σχετικά με τις πρακτικές της υγιεινής διατροφής διαπιστώσαμε ότι μειώθηκαν οι ανθυγιεινές λιχουδιές (π.χ. τσίχλες, καραμέλες, γαριδάκια κλπ) και εμφανίζονταν συχνότερα φρούτα, τoστ, σπιτικά κέικ και πίτες. Ωστόσο, θα ήταν υπερβολή να υποστηρίξουμε ότι χάθηκαν τελείως οι «κακές» συνήθειες.

Σχέση γονέων με το πρόγραμμα.

Η συμβολή των γονέων στο πρόγραμμα θεωρήθηκε πολύ σημαντική για την επιτυχία του. Έτσι ενημερώθηκαν σε συνάντηση μας πριν αρχίσει η εφαρμογή του για τους στόχους και τις δραστηριότητές του. Επίσης κατά τη διάρκεια του προγράμματος λάμβαναν ενημερωτικές επιστολές ώστε να στηρίζουν τις δραστηριότητες του σχολείου και στο σπίτι. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίσαμε τη θετική στάση και τη συμπαράστασή τους. Συγκεκριμένα, οι γονείς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εβδομαδιαία έρευνα που διεξήγαν τα παιδιά για τη διατροφή τους στο σπίτι, στη δημιουργία του φυλλαδίου των φρουτοσυνταγών, και την ασφάλεια των μαθητών κατά την επίσκεψή μας στο Σούπερ Μάρκετ, αφού δύο από τους γονείς μας συνόδευσαν κατά τη μετάβαση και την επιστροφή μας. Τέλος, οι παρατηρήσεις τους για τις συμπεριφορές των παιδιών στο σπίτι σχετικά με τις διατροφικές και καταναλωτικές τους συνήθειες συνεισέφεραν στην αξιολόγηση του προγράμματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελειώνοντας θέλουμε να επισημάνουμε το γεγονός ότι το πρόγραμμα θα μπορούσε να είχε ασχοληθεί και με άλλα ζητήματα που αφορούν τις επιλογές των καταναλωτών σχετικά με τη διατροφή τους και τις επιπτώσεις τους στον άνθρωπο και στο περιβάλλον. Τέτοια θέματα σχετίζονται με τον τρόπο καλλιέργειας και παραγωγής των προϊόντων ή με τον τρόπο μεταφοράς τους από τον τόπο παραγωγής ως το πιάτο του καταναλωτή. Ωστόσο, λόγω της μικρής ηλικίας των μαθητών μας θεωρήσαμε ότι αυτές οι προσεγγίσεις θα είχαν μεγαλύτερη σημασία και αποτελεσματικότητα σε άλλο κοινωνικό περιβάλλον, όπως σε μία αγροτική κοινότητα, όπου εκεί οι εκπαιδευτικές ενέργειες θα μπορούσαν να συνδεθούν άμεσα με την εποπτεία των μαθητών ώστε να έχουν νόημα γι' αυτούς. Επίσης, αυτά τα θέματα νομίζουμε ότι μπορούν να απασχολήσουν μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες όπου η ανάπτυξη της αφαιρετικής σκέψης των μαθητών είναι σε τέτοιο επίπεδο ώστε να τους επιτρέπει να μελετούν ζητήματα που δεν άπτονται της άμεσης εποπτείας τους.

Πιστεύουμε ότι το πρόγραμμα βοήθησε τα παιδιά να εξετάσουν κριτικά τις προσωπικές τους συνήθειες και να αποκτήσουν γνώσεις και ικανότητες υπεύθυνης καταναλωτικής συμπεριφοράς. Δεν τρέφουμε αυταπάτες ότι άλλαξε όλες τις συνήθειές τους αφού η διαδικασία της αλλαγής είναι μια μακρόχρονη και επίπονη προσπάθεια η οποία επηρεάζεται από διάφορους και συχνά αστάθμητους παράγοντες που δεν μπορεί να ανταγωνισθεί ή να ξεπεράσει το σχολείο. Ωστόσο, υποστηρίζουμε ότι η αφύπνιση των μαθητών σε θέματα αειφορίας από πολύ μικρή ηλικία αυξάνει τις πιθανότητες οι μελλοντικοί πολίτες να ενεργούν με μεγαλύτερη κοινωνική και περιβαλλοντική ευαισθησία..

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Combes, B. (2005). «The United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014): Learning to Live Together Sustainably». *Applied Environmental Education and Communication*., Vol. (4) 215-219.
- Cough, A. (2005). «Sustainable Schools Renovating Education Process» *Applied Environmental Education and Communication* Vol. (4) 339-359.

Huckle, J. (2005). "Education for Sustainable Development". *Think pieces*. Ανασύρθηκε 22 Σεπτεμβρίου, 2010 από <http://www.trb.ac.uk/viewArticle.aspx?contentId=11113>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Alvarez Martin, N. & Iglecias Martinez, J.M. (2001). «*Εξερευνώντας τι είναι Κατανάλωση. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*». Αθήνα: Ε.Κ. ΠΟΙ.ΖΩ.
- Γκιωνάκης, Κ. (2004). «*Σβιν η μεγάλη περιπέτεια και οι οχτώ βαρονέτοι*». Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.
- Ζαραμπούκα, Σ. (1999). «*Ο κύριος Μπεν η Μου και τα σκουπίδια*». Αθήνα Πατάκης.
- Hayward, J., Coppack, M. & Wells, J. (2002). «*Consuming Passions. A Key stage 4 teacher resource exploring the consumer strand of citizenship*». London: Institute of Citizenship & National Consumer Council.
- Holden, C. & Clough, N. (Eds.). (1998). «*Children as Citizens. Education for Participation*». London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Johnson, C., Lodge, U., McFarlane, C., Meehan, C., Miskell, E., Parkes, C., Salt, G. & Sparrow, G. (1998). «*Fat felts & sugar paper. Activities for speaking and listening about issues*». Birmingham: Development Education Centre.
- Μάγος, Κ. (1999). «*Μια νύχτα στη χωματερή*». Αθήνα: Μικρή Άρκτος.